

lált. Hasonlatnak talán az európai festészet nazarénus és praeraffaelita irányzatait hozhatjuk fel.) Jelentősége azonban, éppen szellemi programjánál fogva, mégis rendkívül becslésre méltó. A tudatosan antirealista és anti-materialista modern japán festők, e hatás alatt, gyakran merítik inspirációjukat régi költői és vallásos íráások tanulmányozásából. Festményeiket citátumokkal ékesítik, miáltal az írást, a tisztá, tárgy nélküli, autonóm vonal szépséget, a kalligrafiát, — a régi kelet-ázsiai festészet legfontosabb tényezőjét, — a képhatásba is belevonják. Leginkább természeti részleteket festenek, amiknek karakterizálásában a külszínen jóval túlmenő, expresszív erő megérezkítésére törekednek.

Művésznevek regisztrálása nélkül is, az iskolák és fejlődési főbb irányok be-

mutatása által, eléggé tájékozódhatunk Japán modern művészetéről. A kiállítás legfőbb érdeme, hogy elénk tárja az ernyedetlen, autochton erőkből táplált új japán festészetet, melynek karaktere, bár átmeneti és eklektikus, nem csökkenti értékességét és nem ingatja meg jövődjé fejlődésébe vetett bizalmunkat sem. Megismerkedünk egy régi, hatalmas kultúra új virágzásával, melynek diadala, életképességének legfőbb garanciája, hogy megőrizve régi, spiritualista tradícióját, technikai és gép-korszakunk közepette, erővel, céltudatos biztonsággal kikerülni igyekszik a sivár tárgyilagosságot és materializmust, — szellemi életünk fenyegető, legnagyobb veszélyét.

Dr. HAJÓS ERZSÉBET
(Berlin).

DIVALD KORNÉL †

1872 – 1931

A magyar tudományosság sűrűn rója le az elmúlás adóját. Akkor hagyják itt árva nemzetünket értékes és hasznos fiai, amikor legjobban lenne szükség azokra a szellemi munkásokra, akiknek tudása a mult időkben gyökeredzik és gondolkodását még nem zavarták meg a háborúval jött, vagy azóta felburjánzott irányzatok.

Munkaereje teljességében ragadta el tőlünk a kérelhetetlen végzet Divald Kornélt, kinél kevés ember töltötte be hívebben és jobban a neki jutott hivatást. Akkor távozott el körünkből, amikor nemrégien megjelent szép könyvének, a *Magyarország művészeti emlékei*-nek angol kiadását készítette elő, hogy a legelterjedtebb világnyelven hirdesse a mélyen átértett igazságokat, kulturális munkánkkal szerzett materiális és szellemi jogunkat hazánk ezeréves földjéhez.

Egyik legutóbbi írását a *Magyar Művészet* jelen füzeté közli. Illő tehát, hogy e helyen vegyünk tőle vég-

búcsút, azzal a szeretettel, amelyet a hű munkatárs és a kedves barát, az író és az ember egyformán megérdemelt.

Orvosnak készült, amikor egy váratlan szerencsétlenség lehetetlenné tette pályája folytatását: elveszítette hallását. E katasztrófa más embert földre sujt s egész életére megbénít. Divald Kornélt ez tette művészeti íróvá. Kutató szelleme talán az emberiség javára szóló nagy fölfedezésekre vezetete volna, ha megmaradhat orvosnak. Amikor a művészetek felé fordult, szűkebb térre kellett szorítkoznia; így is hazáját, nemzetét szolgálhatta. De ezt tette odaadással, szeretettel, lelkesedéssel.

Bezárult előtte a hangok birodalma, de annál inkább élvezte, méltányolni tudta azt a szépet, amely a szemén át találja meg útját a lélekhez. Tanulmányai tárgyát, a régi magyar művészetet a szerelmes gyöngédségével szerette. Mindaz, amit az a sokat szen-

SHOEN: RUHASZARITÓ NŐK
Selyem alapon

KOKWA: KÁRTYÁZÓ NŐ
Két részből álló spanyulfal. Papiros alapon

vedett haza létrehozott, a templomok, a kastélyok, a faragás alkotásai, a hajdani festők munkái, az öreg bútor vagy a szövés-hímzés emlékei kedves volt előtte. És ezeket többre tartotta, mint a boldog Nyugat legnagyobb műkincseit. Ahogy a szülő saját gyermekének ábrázatát, természetét tartja a legtöbbre, s olyan szépségeket fedez fel azon, aminők az idegen szemek előtt rejtve maradnak, úgy érezte ki Divald a magyar emlékekből a bennünk lappangó értékeket, úgy vált kezében valódi műkincssé a szerény falusi kis templom oltára. És rajta keresztül fedeztük fel ez emlékek szépségeit valamennyien.

A jó apa szemével tekintett szét emlékanyagunk között. Ő volt az első igazi méltánylójuk, soknak a fölfedezője és első ismertetője. Általa menekültek meg az elfelejtetéstől és igen gyakran a megsemmisüléstől.

Valamikor a magyar művészettörténeti kutatást Divald előtti és utáni korra fogják felosztani. Buzgó bűváraink előtte is voltak, de belőlük hiányzott az a különös magyar lélek, amelyik Divald törekeny testében lobogott. A régi kutatók nagy elégtellél állapították meg egy-egy jobb emlékünkről, hogy az valamely német előképpel párhuzamba állítható, esetleg Nürnbergből is származhatik, talán éppenséggel a derék Wohlgemuth Mihály pingálta. Magyarországot afféle művészeti gyarmatnak képelték el, ahová a szomszéd ország szobrászai, festői ki-kirándultak. Sajtelmük sem volt művészeti emlékeink számáról és értékéről. Megtörtént, hogy művészettörténeti kutatók egy-egy művészi érték szempontjából jelentéktelen kis templom gót architektúrájáról hasábkotat írtak össze, miközben észre sem vették a bent rejlő művészeti és műipari kincseket. Még nagy Ipolyink is szívesen adta ki pénzét külföldi, nem mindig teljes értékű műkincsekre. Először Divald mutatott rá a középkor festett s faragott emlékeinek hatalmas számára (ami a külföldi származást egyenesen kizárja), másfelől azoknak

a nyugatiakénál nem alacsonyabb színvonalára. Amikor 1906-ban *Szepess vármegye művészeti emlékei* című nagy munkájának a szobrászattal és festéssel foglalkozó II. kötete megjelent, még azok is ámulva csapták össze kezüket, akik ismerték a Felvidéket. Ekkora gazdagságról elődeink álmodni sem mertek. Különösen szárnyasoltárok dolgában éreztük magunkat egy csapásra dúsnak. S Divaldnak nem kellett sokat érvelnie, hogy belássuk, miként „gyancsak indokolatlan nagylelkűség szárnyasoltárainkat német mestereknek tulajdonítani”.

A Szepesség után a többi vármegyék kerültek sorra. Divald bejárta a Felvidéket, és rejtőző középkori emlékek nagy tömegét hozta felszínre. *Magyarország csúcsveskori szárnyasoltárai* címen már kilenc vármegye e nemű anyagát sorakoztatja fel. Nem dicsér bennünket, hogy munkássága nem talált megérdemelt méltánylásra. Aminek szomorú következménye volt, hogy most idézett nagyfotosszerű műve is csak egy szűk olvasókörű építészeti szakfolyóirat füzeteiben, gyenge illusztráló anyaggal látott napvilágot. Divald Kornél minden igyekezete dacára sem jutott el odáig, hogy az emlékek értékéhez méltó Corpusban megfelelő képekkel gyűjthesse össze az anyagot.

Alapvető munkássága mellett monografiák és összefoglalások egész sora került ki szorgalmas tolla alól. Figyelme kiterjedt az iparművészet minden ágára, az újabb korokra és a népművészetre is. Közben összehordta a bártfai múzeum anyagát és megteremtette a besztercebányai múzeumot. Ráadásul pedig, mint Tarczai György szépirodalmi munkái nagyszámú kötetivel örvendeztette meg azokat, akik szívesen álmotdák vissza a távolság ködén át megszüpült mult időket.

Tudományos munkássága leszűrt eredményeit az 1927. évben foglalta össze *Magyarország művészeti emlékei* címen pompás és díszes kötetben. En-

SUIUN: SZUNYOGOK CONCERTJE. Papir alapon

KYOSON: UBORKAFA
Papiros alapon

OKOKU: HAVAS TAJ ALKONYATRÓR BOKÁVAL
Selyem alapon

SHONKYO: A HOZU-FOLYAM
Selyem alapon

nek mintegy függeléke a *Magyar iparművészet története*. Szépirói működésének koronája pedig a Szent Imre-évben, tavaly megjelent műve, *Az Árpádház szentjei*.

Fáradhatatlanabb, szorgalmasabb munkása a tollnak alig található. Az írás nála inkább gyönyörűség volt, mintsem munka. Még testi fogyatkozása is segítette; nála a zavaró momentumok jelentékeny része nem játszott szerepet, amelyek más íróember idegeit rongálják. Bármikor visszavonulhatott önmaga társaságába és élhetett munkájának.

Mint ember egyike volt a legszeretreméltóbb egyéniségeknek. Szíves, előzékeny jóbarát, kedves hivataltárs. „Ille omnis bonis flebilis occidit...”

A veszteség, amelyet elmulása okozott, szinte pótolhatatlan. A régi magyar emlékeknek ezentúl is lesznek kutatói, akik az általa vágott széles csapáson az úttörőnél bátrabban haladhatnak előre. De lesz-e közöttük, akinek a magyar emlékek annyira a szívéhez nőttek, és aki olyan szeretettel tekintsen rájuk, mint Divald Kornél?

VARJÚ ELEMÉR

GALLEN-KALLELA AXEL †

1865—1931

Testvéremzetünket veszteség érte. Legnagyobbját ragadta el a halál. Nemcsak hazájának büszkesége, világviszonylatban is tündökölt neve. A megújhodott finn kultúrában fogalom volt. Csak olyan nemzet szülhette, alakíthatta hatalmas egyéniségét, mely őspatinás műveltséggel áldott. Hosszú ideig törte őket a svéd és orosz járom, de az ősnemzeti pogányoltár jelképeit megőrizték századokon át, a két állam elnemzetietlenítő törekvései ellenére is. Annak a hamu alatt kuppadó, de még élő szent paraszát gázította, lobbantotta eleven lángra Gallén művésze. Érezte, csak a mult biztathat, jövődöte ígér egy ismét elevenen élő faji művészethez. Lángelméje sugallta, hogy nemzeti jövőn munkál az, aki az ősiségben gyökerező szimbólumokat felidézi s mentől messzibb nyúlnak vissza, annál jelentősebbek a jövőre s el nem apadó forrásai, fejlesztői az ősi erőknek, mérföldkövei a fejlődésnek. Irigylendő nemzet, mely meg tudta őrizni faji jellegét. Ez költészetük, művészetük szilárd alapja. Évszázados népköltészetük rigmusait Lönnrot fűzte a „Kalevala” gyöngysorává. Époszukban évezredek tapasztalataik vannak

letéve. Ez támaszuk, erős gyámkövik, gerincük, mely fentartja fajukat. Ez éposz erős nemzeti önértetük újjáébresztője. A maroknyi nép ámulatba ejtette a művelt világot a párisi 1900-as világkiállításon, alig néhány esztendeje újrálélt művészetével. Mert kilobbant az öles hó alól is s meglegítette a nézőt a nemzeti érzés szent lángja. Hol szunnyadozik ez a mi művészetünkben, kultúránkban?

Gallén 1890-ben — elégs fiatal korában — illeszti be a Kalevalát, mint új elemet művészetébe. Ez adta a kulcsot ahhoz a bonyolódott művészüteményhez, melynek Gallén a neve. Kiolthatatlan gyűlölettel viseltetik minden lelketlen epigonművészzel szemben. A festés nála alárendelt kifejezési eszköz. A raffinnált koloratúrének-től megcsömörlött. Monumentális egyszerűségre, bensőségre vágyik; nem a hangok gazdagságára, hanem mélységére áhitozik lelke. Élethivatású tűzte ki a Kalevala-éposz művészeti megtestesítését alakban és színben. Vele kezdte, végezte életművét. Élénken élnek emlékezetemben azon freskók, melyek a párisi világkiállítás finn-pavillonjának kupolatermét ékesítették. Ezek egy csapásra hirdették ne-